

Anaïs Nin, el centenari oblidat

El centenari d'Anaïs Nin (París, 1903 – Los Angeles, 1977), escaigut el darrer 21 de febrer, ha passat desapercebut arreu del món. A Barcelona, la història cosmopolita dels Nin perviu a través del dibuixant Lluís Juste de Nin, cosí tercer d'Anaïs i del germà que li ha sobreviscut, el músic Joaquim Maria Nin-Culmell.

Deirdre Bair acabava el seu llibre sobre Anaïs Nin, aparegut a Nova York el 1995, *Anaïs Nin. A Biography*, amb una doble queixa. La queixa explica en gran part una cosa inexplicable: que el centenari de l'escriptora, una de les figures literàries més populars i impactants del segle XX, hagi passat desapercebut.

El greuge doble de la biògrafa anava dirigit contra el marmessor i darrer amant de l'escriptora, Rupert Pole. En primer lloc, li retreia que hagués manipulat de manera irrespectuosa els dietaris de l'escriptora, d'acord amb l'agent, Gunther Stuhlmann.

Marmessor i agent els han convertit en llibres creats a partir d'una tria particular i discutible, sota la irònica indicació que es tracta dels seus dietaris "*unexpurgated*", és a dir, no retallats.

Per culpa d'aquesta manipulació, marmessor i agent han donat, deia la biògrafa, una imatge esbiaixada de l'escriptora, parcial i enfosquida, la d'una víctima d'un narcisisme malaltís, per no dir una personalitat patològica.

Però a més li han "corregit" la gramàtica, la puntuació i l'estil, de manera que en molts casos la fan escriure de forma diferent.

La manipulació hagués tret de polleuera Henry Miller, amant d'Anaïs. L'autor de *Tròpic de càncer* li va dir l'any 1941 que els diaris eren la seva obra major i que no perdés el temps en les narracions. Que havia de publicar els dietaris en la llengua original, per fragments, però sense canvis ni supressions. "Has de creure en la teva obra, en el seu valor en conjunt. Si no ho fas tu, qui ho farà?", li escrivia.

La segona queixa de Deirdre Bair feia referència a la restricció abusiva amb la qual el marmessor sotmet la consulta

dels originals dels diaris, dipositats, per voluntat d'Anaïs, al Departament de Col·leccions Especials de la Universitat de Califòrnia, a Los Angeles (UCLA). Els originals només es poden consultar amb el permís del marmessor i el marmessor es resisteix a donar-ne. Fins que no va donar permís a Deirdre Bair, només els havia pogut veure i estudiar la biògrafa oficial, Evelyn Hinz.

Davant de la impossibilitat de consultar els originals i del fet de no poder disposar d'edicions fiables o crítiques, molts investigadors, filòlegs, estudiosos, biògrafs i divulgadors l'han descartada del seu camp d'interès. En conseqüència, hi ha poca gent interessada professionalment en Anaïs Nin.

El resultat és, deia Deirdre Bair, que després de la seva mort Anaïs Nin ha quedat reduïda al que mai no va voler ser, una escriptora de culte, minoritària.

El 21 de febrer passat es va produir un fet que és conseqüència de l'estat de coses descrit i denunciat per Deirdre Bair al 1995, és a dir, una conseqüència del fet que Anaïs Nin, nom aparentment conegut i popular, sigui poc estudiada: el 21 de febrer era el centenari del seu naixement i la celebració s'ha desaprovechada del tot.

Per comprovar aquesta actitud de desconsideració del marmessor cap a les persones interessades a divulgar la figura i l'obra d'Anaïs Nin només cal llegir la nota del traductor castellà del volum *Incest*, confegit pel marmessor a partir del seu dietari, traducció publicada per Siruela l'any 1998.

Anaïs Nin escrivia en el seu dietari moltes frases, expressions i mots, en francès i castellà, i l'edició anglesa oferia aquests fragments en versió traduïda a l'anglès. Per tant, al traductor, li calia el text original si volia conservar els

Anaïs Nin
dansa a la
platja de
Puerto
Vallarta
(Mèxic),
el 1973,
en una foto
feta per
Rupert Pole.
A sota,
Anaïs i el seu
germà
Thorvald
a Evian-les-
Bains
(França).
Al costat,
retrat d'Anaïs
fet per Lluís
Juste de Nin
el 1993 i
reproduït a la
biografia de
Deirdre Bair.

fragments en les llengües originals, en especial en el cas del castellà, o bé per traduir-los, en el cas del francès, de manera directa. Va demanar-lo al marmessor, sense èxit.

En una breu i contundent nota que reflecteix el seu disgust, el traductor, José Luis Fernández-Villanueva, explica al lector que no ha pogut disposar de l'original, malgrat els seus esforços i la insistència al marmessor, i que s'ha vist obligat a tornar-los al castellà i al francès a partir de la versió anglesa.

Sense una colla prou nombrosa d'estudiosos i divulgadors, i sense l'impuls de la somorta Fundació Anaïs Nin, controlada pel marmessor –incapaç, la Fundació, de crear la web oficial d'Anaïs Nin, de la qual disposen tots els escriptors del món amb una fundació al darrere–, el

“boca a orella” que funciona quan s'acosta un centenari, i que es tradueix en articles a la premsa, la celebració d'actes d'homenatge o acadèmics i una empena editorial, no s'ha donat.

Per acabar-ho d'adobar, Anaïs Nin compta amb una dificultat afegida: cap país no la considera patrimoni nacional propi. Per als americans, és mig catalana-danesa-cubana, mig francesa. I per als francesos, pertany a la colònia anglo-americana dels Miller i Durrell, tot i haver nascut a França. A més, va optar per l'anglès quan tenia el francès com a llengua bàsica i familiar, i en francès havia començat a escriure els diaris.

Això explica que l'estat francès es negui a incloure la seva residència de Louveciennes, on va viure la dècada dels trenta, dins el patrimoni històric prote-

git, tot i les peticions fetes pels fans de l'escriptora, canalitzats a través de l'Association for the Preservation of the House of Anaïs Nin.

Contra aquesta caiguda d'Anaïs Nin en la desconsideració, lluita des de Barcelona –ara com ara, en privat– un cosí tercer seu, el dibuixant i dissenyador Lluís Juste de Nin (Barcelona, 1945).

Juste de Nin, autor d'un dibuix d'Anaïs que Deirdre Bair reproduïx en el seu llibre, ha reconstruït la història de les dues branques Nin que es bifurquen a partir dels fills del rebesavi, Benet de Nin i Vives, propietari de Valls (Alt Camp) nascut al 1792 i mort al 1834 a Barcelona. L'esforç es traduirà, si Déu vol, en una història il·lustrada, “Els Nin. Memòries a llapis d'una família catalana”, a través de la qual es podrà seguir

EL ILUSTRE PINTOR D. JOSE NIN Y TUDÓ
FALLECIDO EN MADRID

Foto postal de Joaquim Nin, pare d'Anaís, enviada des de Berlín el 1909. Al mig, el germà d'aquest, Josep Nin i Tudó. El nen és Antoni M. de Nin i Alberich, cosí de Joaquim i avi de Lluís Juste de Nin.

la història de Catalunya dels darrers segles. A més, ha reforçat els llaços amb la branca d'Anaís Nin gràcies a l'estreta relació amb el germà, el compositor Joaquim Maria Nin-Culmell (Berlín, 1908), resident a Oakland, Califòrnia, a qui considera el seu segon pare.

"El pare —ens diu Lluís Juste de Nin— es va morir a la fi dels setanta i llavors va aparèixer Joaquim, solter, sense fills, a la meua vida." El músic li ha reportat molts records personals d'Anaís.

"Anaís va tenir una influència extraordinària sobre mi", ens diu Joaquim Maria des del seu domicili californià, en conversa telefònica. "Tenia cinc anys més que jo i m'indicava quins llibres havia de llegir i fins i tot n'havia de fer ressenyes."

L'any 1992, Lluís Juste va impulsar la creació de l'associació Amics de Joaquim M. Nin-Culmell, que ha promogut l'estrena de l'òpera del compositor, *La Celestina*, que va començar a escriure a Sarrià. S'hagués estrenat al Gran Teatre del Liceu, si no s'hagués cremat, i ara es farà primer a Madrid.

La branca Anaís neix amb el general isabelí, nascut a Barcelona, Joaquim Maria de Nin i Güell, el besavi, que viu

a la torre familiar, situada al xamfrà Pau Claris / Aragó, on ara hi ha el Capsa. Curiosament, el seu germà, el jurista Ramon Maria de Nin i Güell, que crea la branca de Lluís Juste de Nin, era carlí; va ser secretari de l'Ajuntament de Tarragona, on va morir, l'any 1883.

El fill del general isabelí, Joaquim de Nin i Tudó, va ser alferes de cavalleria a Cuba, on va publicar llibres de poesia i antologies per a infants. Mor a Barcelona el 1919. Amb ell havia començat la ruïna econòmica de la família, després de l'època de la Febre d'Or, descrita per Oller.

Un dels seus germans, Josep Nin i Tudó, es va fer famós a Madrid com a pintor historicista i romàntic, amb preferència pels temes de morts. El seu quadre dels cadàvers de Daoiz i Velarde s'exposa al Museu Municipal de Madrid. Fa un any, dos retrats dels pares del pintor van ser lliurats per Joaquim M. Nin-Culmell, a través de Juste de Nin, al Museu Nacional d'Art de Catalunya, que ja disposava de més obres de Josep Nin i Tudó.

"Josep Nin i Tudó era republicà federal i es va treure el *de* de davant del cognom, per republicà, com també se'l va

acabar traient en Joaquim quan era a Cuba per raons pràctiques", ens diu Juste de Nin. "Aquest Josep —continua— hauria participat en l'atemptat contra el general Prim a Madrid, segons assegura Albert Llanas a Rafael Puget, tal com podem llegir en el llibre de Josep Pla *Un senyor de Barcelona*."

Ja sense el *de* davant del cognom, neix a l'Havana Joaquim Nin Castellanos (l'Havana, 1879-1949), fill de Joaquim Nin i Tudó. Musicòleg i pianista, l'any 1902 es casà amb Rosa Culmell, cantant d'òpera de família danesa adinerada. El pare era l'ambaixador de Dinamarca a Cuba. D'aquest matrimoni van néixer Anaís, després Thorvald (ja mort), i finalment Joaquim Maria.

Joaquim Nin Castellanos va viure de jove a Barcelona, però en va fugir per cames perquè havia seduït una jove estudiant, Ysolina, i el pare de la noia li volia fer la pell, va dir Joaquim M. Nin-Culmell a la biògrafa. Segons Anaís, ho va fer per estalviar-se el servei militar. El fet és que se'n va a Cuba pelat com una rata i amb el matrimoni pot fer vida de gran senyor, sense deixar la de gran seductor: com se sap, també va projectar la seva seducció sobre la filla, Anaís.

ELS DISSABTES AL VESPRE, A CASA DELS NIN-CULMELL HI HAVIA AUTÈNTIQUES VETLLADES MUSICALS: ROSA CANTAVA, JOAQUIM ERA AL PIANO, THORVALD AL VIOLI... ELS LLOGATERS EREN EL PÚBLIC - FORMAT SEMPRE PELS RECOMENATS DE L'EDELMIRA - MAJORITARIAMENT CUBANS... EL SENYOR VILA TENIA ADEMÉS UN GRAMÓFON AMB DISCOS DE CHOPIN, SCHUBERT I ALGUNS DE CANÇONS TRADICIONALS CATALANES I ANAÏS ESCRIVIA EL SEU DIARI.

Vinyeta de la història en còmic "Els Nin. Memòries a llapis d'una família catalana", en preparació. Lluís Juste de Nin hi escenifica una vetllada musical a la casa novalorquesa dels Nin-Culmell, al cor de Manhattan, quan el pare ja els havia deixat. A sota, el compositor Joaquim M. Nin-Culmell, germà d'Anaïs Nin, durant la seva darrera visita a Catalunya. És a la casa de Lluís Juste de Nin, a Premià de Dalt (Maresme), al 2001, amb Lluís; Tània, filla de Lluís; Neus, muller de Lluís; i la neta, Bet.

Més tard, aquesta seducció es va consumir, dedueix Deirdre Bair dels diaris.

Fins que un dia el seductor decideix fugir amb una alumna. Segons Joaquim M. ha explicat a Juste de Nin, quan la família vivia a Arcachon (França), l'any 1913, en una propietat anomenada Les Ruïnes, un dia es presenta el pare i els diu, a la mare i als tres fills, "estimada família, us he de deixar perquè m'he enamorat; ella es diu Maruka". Les Ruïnes va ser la ruïna de la família, ha dit moltes vegades Joaquim M.

La branca Juste de Nin que enceta Ramon M. de Nin i Güell continua amb l'arquitecte modernista Antoni M. de Nin i Alberich (Tarragona, 1875 - Barcelona, 1916), habitual dels 4 Gats, i amb Mercè de Nin i Sabi (Barcelona, 1906-1999), mare de Lluís. "Joaquim

M. Nin-Culmell considera que formem dues branques del mateix arbre", diu Lluís.

I Andreu Nin, el traductor i líder del POUM, a quina branca pertany? Ens recorda Joaquim M. que el pare, que era de dreta i gran amic del feixista D'Annunzio, els deia que no hi tenien res a veure, i quan la mare el volia fer irritar, cosa que passava sovint perquè era tibet i cregut, li parlava del "parent Andreu Nin", mentre picava l'ullet al fill.

Lluís Juste ens situa Andreu Nin: "El cosí germà de Benet de Nin i Vives, el nostre rebesavi, era l'avi d'Andreu Nin, i pertanyia a la branca que en diem dels Nin del Vendrell." Quan Juste de Nin publiqui la història, aportarà dades noves d'Anaïs facilitades pel germà. Per posar un cas, que el quadern on als onze

anys escriu el primer diari en el Montserrat, el vaixell que els durà de Barcelona a Nova York, el compra la mare en l'escala que fa el vaixell a Cadis.

I quan puguin aparèixer més biògrafs i estudiosos de la vida i obra d'Anaïs, trobaran en Lluís Juste de Nin el dipositari de la memòria familiar. Per exemple, de la versió de Joaquim M. sobre la credibilitat dels diaris i l'hipotètic incest d'Anaïs amb el pare. "La seva teoria -ens diu Lluís- és que això només ho saben pare i filla i que els diaris no són fiables perquè Anaïs hi fabulava a cor què vols." Per exemple, comenta, Anaïs també fabulava tenir relacions íntimes amb Antonin Artaud, quan era homosexual i no suportava que el toquessin.

Lluís Bonada